

Lekeitiar erraldoia Resurreccion Maria de Azkue

Klaudio Barroeta

1. ATALA

I.- Jaiotza Lekeition

Lekeitioko Andra Mari Parrokiko Bataiatuen Liburuen Bataio agiri au agertzen da: Resurreccion de Jesus Maria de las Nieves Azkue Aberasturi, gaur goizaldeko ordu bat eta laurdenetan jaio, milla eta zortzireun eta irurogei eta laugarren Abustuan bostean. Edurtzetako Amaren egunean jaio zan, ara or bigarren izenaren arrazoia.

2.- Leen ikasketak.

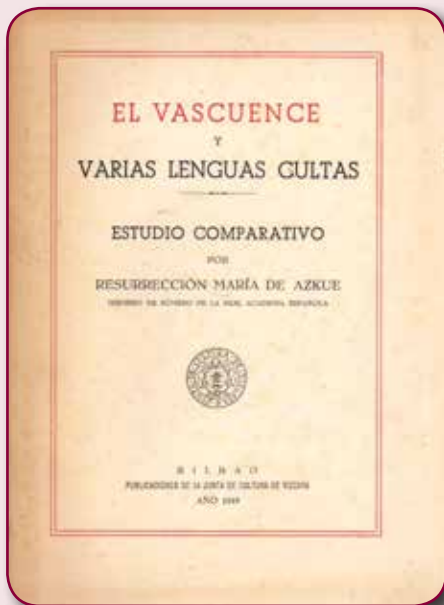
Bederatzi urte bete zituan ikastaroko leen bi illabeteetan aitak laguntzen deutso etxeko lanak egiten baña aite ilten jakonean ez dau ikastetxetik etxera ekarriko Raimundo de Migelen Latin Gramatika. Oñarrizko giza-gaiak ikasten jarraitzen dau 1876an Lekeitioko Nautika Eskolan sartzeko azterketetan onartua izan arte. Baiña eskola onetan 1878 arte jarraitu arren, etxako karrera au gogozkoa izango.

1876an bere osaba ta aitabitxi dan Erramon Aberasturi, ontzi-kapitanak, Cartagenaraño eroango dau loba gaztea kabotaia ostera batera eta itzulikeran, Lisboatik Liverpoolaraño, Azkuek bere idazketan diñoskunez izugarrizko ekiatz bat sortu zan itsaz zabalean, itsasorako zaletasuna kendu eutsona. Baña ez eutson bideiatarako zaletasuna kendu 12 urtekez Ingalaterran egonda zanari.

Leen ikastaroan lortu ebazan ondorenak ez ziran ain onak izan ikasleen artean, naiz eta Latin, Gastelania eta Fisika-Kimika ikasgaietan bikain mallan geratu.

3.- Abadetzarako eziketa eta abadegintza.

Batxillergoa amaitu ebanean Gazteizko Abadetegira jo eban 1881.eko Iraillean. 1885 arte egin ebazan bertan, Filosofia ta Teologiako estudioak. Entzun daigun garai onetan Azkuek diñoskuna: Gaztetxo nintzan (ogei urte or-or nebazan) eta Seminarioko asti oporretan erriaren aotik ipuin

edo irakurgai bat edo beste ikasten ari izan nintzan. Gerostik erri ikerketen erraldoi bakarti eta berezia dogu Azkue Jauna.

Salamankako Seminarioan jarraitzen dauz ikasketak. Dirulaguntza eskatu bearrean arkituten da eta organulari ta abeslari gisa agertzen da. Bertan burutu dauz Oratoria, Patrologia ta Elizlegeak. Lekeition emongo dau bere Meza Barria 1888eko Mikel Deunaren egunean. 1893eko Ekainaren 26an Doktor titulua lortuko dau Salamankako Seminarioan.

4.- Euskerazko katedra bizkaiko Instituoan.

1887.eko Azaroaren 8an. Aureliano Galarza Mungiako Legegizon eta Gernika Barrutiko Diputatuak euskerazko doako katedra bat Bizkaiko Institutoan sortzea proposatzen dio Bizkaiko Diputaziari. Urrengo Azaroaren 17an leiaketako baldintzak argitaratzen dauz Bizkortze Batzordeak. 1888eko. Martxoaren 31 arterañoeko epea emoten iake eskatzallei. Bere eskariakin batera Grankanton Arrantzaleak euskerazko kondaira bat, eta euskal gramatika baten zati batzu aurkezten dauz Azkuek.

Eskarien onartzerako epea amaizen danean, tituludun bi agertzen dira: Migel Unamuno, Filofia eta Letradun Doktorea eta Resurrecion Maria Azkue, Batxiller tituluduna. Leiaketarako onartuak dira, baita Sabino Arana eta Goiri, Luis Iza eta Pedro Alberdi. Eustakio Madinaren eskaria eptik kanpo geratzen da. Zozketara jo eban Batzordeak arazoa erabakitzeke eta azkenean amaika boto emon eutsozan Azkueri eta iru Unamunori. Azkue diakonoa zan oraindik eta Uztaillean abadeturik, gertu dago lanpostu barri eta garrantzitsuari bear dan bezelako erantzuna emoteko. 1888eko Abustuaren 30an mezu bat bialtzen dautso Azkueri Batzordeak Lekeitiona, Ikasketarako Egitaraua eta Ikastolaren Araudia aurkeztu egian eskatuz. 1888eko Urrian jartzen da Azkue Katedraren arduretana.

1903-1904 ikastaroa asi arte zuzendu eban Azkuek Katedra au. Iztegiaren argitalpen zirala ta ikastaro bi edo egingo ebazala Toursen susmatu eban Azkuek eta Ebaristo Bustintza "Kirikiño" proposatu eutson ordezeko Bizkaiko Diputazioari. Iragandako ikastaroan Azkueren irakaskuntza jarraitu eban Kirikiño Ibaizabal aldizkariaren zuzendaria zan sasoi aretan. Urrengo 20 urtetan zuzenduko eban Kirikiño Katedra au.

Instituto maillan soillik euskera irakastea ez jakon naikoa iduritu Azkueri eta urrengo urteetan Ikastetxe izena emon eustson oñarrizko euskal eskola bat sortzen saiatu zan, azkenean Jardines kaleko orduko 10 zenbakiaren bigarren solairuan 1896eko Urrian zabaldu ebana. Ikastetxe onetan aurrak egozan egunez eta eskola orduak amaitu ostean bertan biltzen ziran Euskaldun Biltokia elkartekoak, urte bereko azken egunetatik asita. Eta leku onetan egon zan Azkuek berak ia bakarrik, euskeraz argitaratzen eban Euskerazale aldizkariaren zuzendaritza.

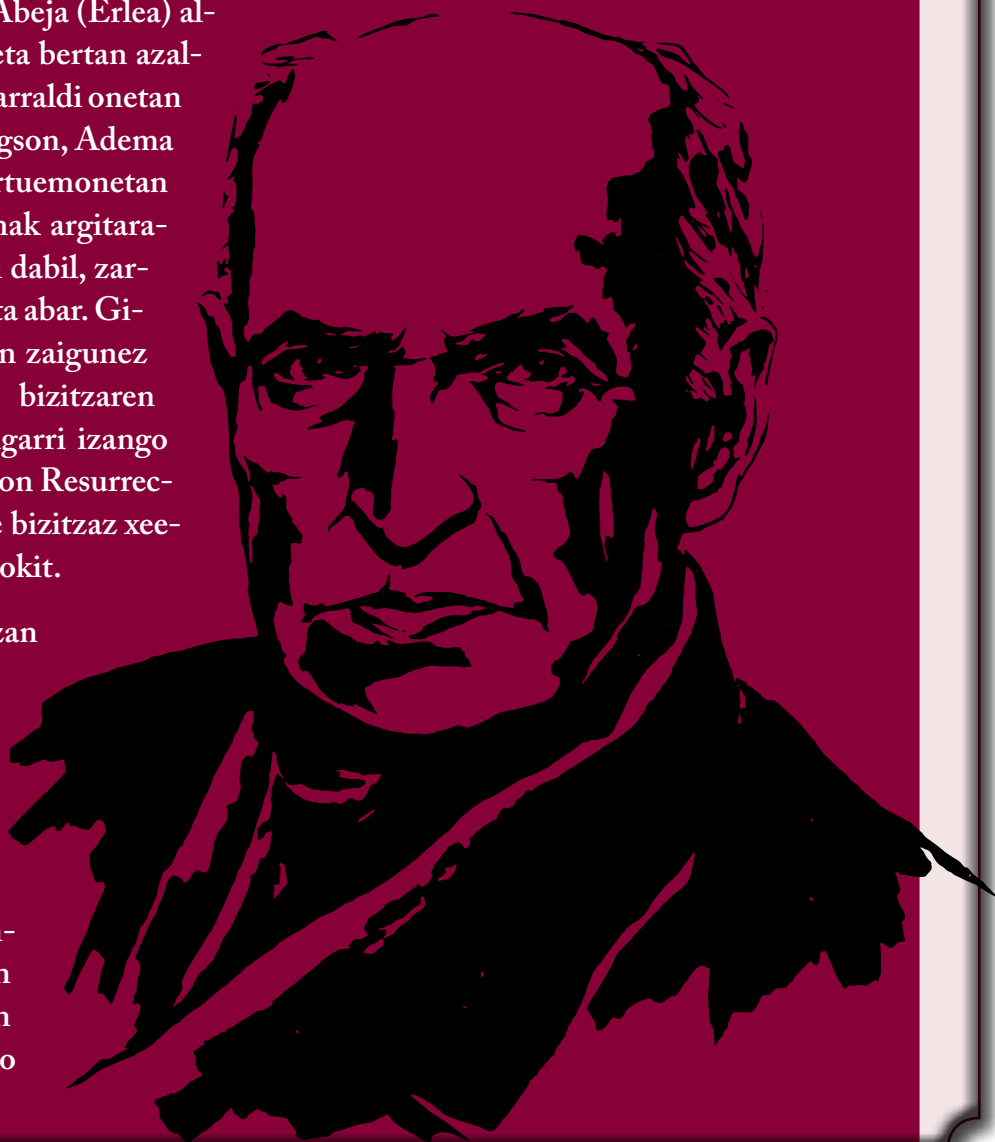
5.- Azkueren etxeko bizitza.

1890 inguruan Azkueren ekintza garrantzitsuen ugaritasuna zabaltzen ari da. 26 urte bete dauz eta La Abeja (Erlea) aldizkari baten sorkide da eta bertan azaltzen dauz lan batzuk. Amarraldi onetan D'Abadie, Intxauspe, Dogson, Adema eta abar euskalariekin artuemonetan dabil, bere ta besteren lanak argitaratzen dauz, musikagintzan dabil, zarzuelak musikatzen ditu, eta abar. Gizon polifazetikua biurtzen zaigunez gero, banan banan bere bizitzaren alderdiak ikustea komenigarri izango da. Baña ori egin orduko, on Resurreccionen etxe inguruko etxe bizitzaz xetasun batzuk azaltzea dagokit.

Gizon gorputsua zan Azkue, gaztetan eun kilotik gora eduki ebazana. 78 urte zituelarik, 75 kilo ebazala aitortuten deusku berak, naiz eta urte gitxi dirala 101 kilo eduki. Osasuntsu zan benetan eta ez zan iñoz gaxorik egon; birritan baño ez zan laneziñezko

zorian aurkitu bi istripu jasan ebazanean: 1903.eko Uztailean, Bilbaon tranbitik jausi eta besoa apurtu ebanean, eta bestea geroago, erorketa batean saietza ausi jakonean; baña lanari ekin ein eutson 1928. etik Azkuek il arteraño onen gelari izan zan Felizitas Olabarrieta Zarragak iragarri deuskunez. Berrogei urte edo ebazala ortzduaren kexa agertuten eban, baña Kolonian egon zanean konpondu ebazan ortzak amar peseten ordañez.

Urria zan Azkue bere bizitzako alde guztietan. Urrijatuna zan. 1904.eko Gabon gaubeko afaria, Toursen egoala, zera izan zan: "txokolate ta esne katillu bat eta sagar bi". Azkuek "Felisa" deituten eban Felicitas Olabarrietak diñoskunez, oso gitxi jaten eban eta bazkari eta afari orduetan

edalontzi bete ardao sifoiarekin edaten eban. Goizeko 8 terdietan gosaria eroaten eutson Felisak Erribera kaleko lantokira; kafesnea bakarrik artuten eban eta ordu bat eta erdietako bazkal ordurarte ez eban ezer dastatzen. Bere diru apur guztiak liburu erosketetan eta bidaietan gastatzen ebazan eta Azkueren etxeko jatekoa oso urria zan. Azkueren etxean ez egoan gramofonorik, ez eta irratiaparallurik, 1940an edo bata erosi eban arte.

Txukuna zan jazkeran, baña parra parra gastatu barik. Alemaniako sotanak jazten ebazan eta Abade kapelak Gazteizen erosten ebazan. Tabakoa erretzen 80 urtedun asi zan. Ordurarte eta Kolonian 35 urtekin egon zanetik rape erretzen eban eta Alemaniatik ekartzeko moldatzen zan; iñoiz Higinio Angles musikologoak billatu utsola badakigu. Germanzalea zan Azkue eta Ricardo Wagnerren goreslea.

1890.eko udal erroldan Campo de Volantin kalearen leen zenbakiko etxean, laugarren solairuan agertuten da lenengoz auzotuta. Ama eta Aurora eta Diana arraba biekaz bizi da. Euskera irakasle lez agertuten da. Urte bi geroago, 1892an, Katedratiko da ogibidea.

1895an etxea aldatzen dau eta Campo de Volantin kaleko 15, etxera, irugarren solairura aldatzen dau egoitza, il arte bizi toki izango dana. Denbora gitxi emoten eban Azkuek etxean egun osoa bear lekuan betetzen ebalako. 1919an Euskaltzaindia sortu zanean, orduko Erribera kaleko 18 zenbakian, oraingo 6.an. Akademiaren egoitza ipinteko alegindu zan Bilboko Udala. Goizaldetik gauberarte lan egiten eban bertan Azkuek. 1922.eko Otsaillaren 23 eta 24 an bildu zan lenengoz Euskaltzaindia egoitza onetan. 1916.etik asita berarizko idazkaria eduki eban Azkuek, Santiago Basilikan barrutiratuta egoan Gregorio Maidagan abadea. Mandatuak egiteko beba egoan Akademian mutil bat, Markos Bernaola.

Goiztarra zan Azkue. Bilbon goizeko seiretan jagiten zan; sei terdietan mezea emoten eban San Nikolas Perrokian eta bertan egoten zan gogokotetan edo abade otoitzetan zortzirak arte, eguneroko lana Erriberako lantokian egitera joan arte. Ara eroaten eutson gosaria Felisak. Eguerdian bazkaltzeko etxeratzen zan eta ordu erdiko lotaldi laburtxu bat egin ostean, barriro asten zan bearrean Erriberan lauretan, gaueko bederatziek arte. Ibai ertzetik, errosarioa erreztatuz joaten zan etxera. Egunoro Kristau Urtea irakurri ostean oeratzen zan amarretan.

Arauzko bizimodu au Bilbon egoanean egiten eban, noski. Euskalerrian zear egiten ebazan osteretan eta atzerrira urten bearrean aurkituten zanean beste ordu batzuetara moldatzen zan. Toursen, adibidez, goizeko bostetan jagiten zan eta bere erlijiozko zeregiñak bete ondoren (eguneroko meza ez eban egundo emon barik itxi) Iztegiaren moldiztegi frogak zuzentzeari ekiten eutson zazpiterdietatik eguerdiko amabiak arte. Lanean asten zan barriro ordubiterdietan arratsaldeko zazpirak arte. Gero inguruko eliza baten organua jotzen, idazten edo irakurtzen, txinera edo japoniera ikasten emoten eban denporea.

1913.eko otsaillaren 13an il iakon Bilbon Maria Karmen Aberasturi ama. Bere arreba neska zarrarekin iraun eban aurrerantzean; etxeko lanakaz arduratuten zan Diana, eta Aurora, maistra zanez, bere ogibideko lanetan ziarduan. Etxeko iru ezkonbakoien adiñak Felisaren laguntasunaz baliatzera beartu zituen. Diana(1934) eta Aurora (1937) il ziranean, Felisaren aizta Margarita be gelari artu eban. Areago, 1951an Azkue il zanean, il zorian egoanean, aurrean egoten ez ziran alabak ausartu eta Felicitas Zarraga amari dei egin eutsoen larritasun aretan.

Azkueren beste arreba bat, Sol, ezkonbage eta au be maistra zan eta Lekeitioko Ezpeleta kalean, 32 zenbakiko etxean bigarren so-lairuan bizi zan. Etxe onetan emoten ebazan Azkuek udaroko opor egunak, Uztaillaren 7an urtero eta utsik barik, atsedinari asiera emonez. Jaioterrian irauten eban eta San Antoliñak eldu orduko Bilbora itzuliten zan barriro lanean asteko.

Celestino Maria del Arenal Bilboko Notariaren egiaz-tapenaregaz siñatu eban Azkuek testamentua 1946.eko Uztaillaren 3an eta aipatutako Gregorio Maidagan eta San Nikolaseko organularia, Jorge Villa Cobian, oinordekoak izendatu ebazan. Azken oneri musika ikasketak emon eutsozan Azkuek eta aitabitxi izan zan Meza Barria Begoñako Karmeldarretan 1925an emon eban. Bere neskame biei itxi eutsen legatu gisa amabost milla pezeta eta akzioen batzuk.

Bere azken ordurarte ekin eutson lanari. 1951.eko Urriaren 22an, lana amaitu ostean etxera joianean, Nerbion ibaira jausi zan eta Fernando Voz Peña jaunari esker, uretatik atara eben. Baña ordurako kutsatuta egoan ibaiak agintzen eban urdail garbiketarik ez eutsoen egin eta osagillearen agiriak azaldu eban, esteriz il zan Azaroaren 9an arratsaldeko seiterdietan. An egozan, oearen inguruan, Federiko Krutwig euskaltzaiña eta Jorge Villa eta Emilio Ocano abadeak, eta organulariak biak. Urrengo egunean, goizeko amaiketean ospatu ziran Bariko San Nikolas elizan Azkueren aldeko elizkizunak eta an egozan makina bat abadek gregorianozko Requien Meza abestu eben. Elizkizunetan agertu ziran, erritar askoren artean, erriko eta elizako agintariekin Oleaga, Krutwig eta Gorostiaga euskaltzain jaunak.

Resurreccion Maria Azkueren gorpua Vista Alegre kanposantuan lurperatu eben, Amaikagarren illen Liburuan, 142.orrialdean, 99 eriotz agirian ikusi daikegunez.

